

היום נלמד בעזרת ה':

פסחים דף יא

למדנו במשנה שרבי יהודה גוזר שלא לבדוק אחר זמן איסור חמץ, מחשש שמא יבוא לאכול את החמץ שימצא (ורבנן חולקים עליו). הגמרא מקשה על כך:

משקרב העומר: אסור לאכול מהתבואה החדשה שצמחה בחורף, עד הקרבת העומר למחרת יום-טוב ראשון של פסח. המשנה מספרת שהיו המוכרים קוטפים מהתבואה לפני יום טוב (קוטפים בידיים, מכיון שאסור לקצור לפני הקרבת העומר), וטוחנים ומייבשים אותה בתנור, בכדי שמיד לאחר הקרבת העומר יהיו שווקי ירושלים מלאים קמח וקלי למכור. אמנם לדעת רבי מאיר לא היה דבר זה על דעת חכמים כי יש לחשוש שבתוך כדי ההתעסקות בתבואה יבואו לאכול לפני הקרבת העומר. ואילו לדעת רבי יהודה אין לגזור בזה. אף שרבי יהודה גוזר במשנתנו?

הגמרא מתרצת שהיו מכינים את התבואה לא באופן הרגיל, כדי להזכיר להם שלא לאכול ממנה. אך הגמרא דוחה זאת כדלהלן.

קוצרים בית השלחין: מותר לקצור לפני הקרבת העומר משדה 'בית השלחין' (=שדה הצמאה למים שצריכה השקיה בידי אדם), וכן מהתבואה הגדילה בין העמקים. מכיון שתבואה גרועה היא ואין מביאים ממנה את קרבן העומר, והתורה אסרה לקצור לפני העומר רק ממקום שמביאים ממנו את העומר. אמנם גם במקום שמותר לקצור אסור לעשות 'גדיש' מהתבואה, מכיון שהתירו לקצור רק משום פסידא שלא יפסיד את התבואה, דבר שלא שייך בגדיש. משנה זו היא אליבא דרבי יהודה, וכאן כתוב שמותר "לקצור" בכלי קצירה בלי שינוי?

הגמרא מתרצת שדוקא ב'חמץ' שכל השנה רגיל לאוכלו חשש רבי יהודה שיבוא לאוכלו בלא שימת לב, אבל ב'חדש' שהוא בדיל ממנו כל השנה עד להקרבת העומר אין חשש.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

אמר רבא: דעת רבנן גמ צריכה ביאור. שהרי במשנה לא גזרו על בדיקת חמץ לאחר זמן איסורו, ואילו בעומר אסר רבי מאיר הסובר כרבנן להכין קמח לפני הקרבת העומר שמא יבואו לאוכלו.

והתשובה היא שחמץ שונה מעומר, מכיון שהוא בודק אחריו בשביל לשרוף אותו אין לחשוש שיבוא לאוכלו.

רב אשי: רבי יהודה שהתיר להכין קמח לפני הקרבת העומר התיר דוקא 'קמח וקלי' שאינם ראויים לאכילה, מה שאין כן חמץ הראוי לאכילה. הגמרא דוחה את דבריו שהרי לפני שלב ה'קלי' יש שלב שהחטים קליות רכות וראויות לאכילה. (ואי אפשר לתרץ שהכינו את התבואה שלא באופן הרגיל, שהרי דחינו זאת מהמשנה של קוצרים בית השלחין).

הגמרא מבררת האם בכל מקום שלא בדילים מהאיסור גוזר רבי יהודה:

לא יקוב אדם שפופרת: רבי יהודה מתיר לעשות זאת אפילו שלא בדילים מהשמן כל השבוע, ואינו חושש שמא יבוא לאכול מהשמן שבשפופרת ויעבור על איסור 'מכבה' בכך שימעיט את השמן המטפטף לנר. הגמרא מתרצת שגם שם בדיל מהשמן בגלל חומרא דשבת החמורה.

אלא שמצאנו במקום אחר שרבי יהודה כן גוזר בשבת החמורה לכאורה:

חבל דלי שנפסק: קשירת קשר של קיימא העשוי לעולם אסורה מהתורה, אבל קשר עניבה מותר. ונחלקו רבנן ורבי יהודה האם מותר לקשור קשר עניבה מדרבנן. רבי יהודה אוסר גזירה שלא יקשור קשר של קיימא (ולכן מתיר רק לכרוך את שתי קצוות החבל הדלי שנפסק בחגורה, אך לא לקשור אותם בעניבה). הגמרא מתרצת שרבי יהודה סובר שקשר עניבה אסור מהתורה ולא משום גזירה.

דרך אגב, ישנה קושיא על רבנן האוסרים בשפופרת של הנר שמא יסתפק, אך מתירים בקשר עניבה ולא חוששים שמא יקשור? הגמרא מתרצת שרבנן גוזרים היכן שהמקרים מתחלפים, כלומר אין הבדל בשמן עצמו בין אם הוא מונח בשפופרת או במקום אחר ובזמן אחר, אבל קשר של עניבה שונה מקשר של קיימא ואין לחוש שיבואו להחליף ביניהם.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

דתנן קושרין: זו הסיבה שרבנן אוסרים לקשור קשר גמור בחבל של 'גרדי' שעשוי רק לזמן (ואינו קשר של קיימא העשוי לעולם) מכיון שחבל בחבל עשוי להתחלף לאנשים. וזו הסיבה שרבי יהודה מתיר לקשור בו מכיון שבדילים אנשים משבת החמורה. כל אחד מהם הולך לשיטתו במה גוזרים: רבנן בדבר שמיחלף, רבי יהודה בדבר שלא בדילים ממנו.

הגמרא מבררת האם בכל מקום שבדילים מהאיסור לא גוזר רבי יהודה:

בכור שאחזו דם: אסור לעשות מום אפילו בגרמא בבכור בהמה טהורה שהוא קדוש. מום = כל דבר שאינו חוזר לקדמותו כמו לחתוך ממנו עצם או לפגום בשפתו או באזנו. בכור שנתרבה דמו ועלול למות אם לא יקיזו את דמו לדעת רבנן - מותר להקיז ובלבד שלא יטיל בו מום. לדעת רבי יהודה - אסור מחשש שיטיל בו מום. והרי אפילו שאנשים בדילים מ'קודשים'?

אין מקדרין הבהמה: בהמה שיש עליה טיט המצער אותה, לוקחים מסרק ששיניו קטנות ו'מקדרין' אותה, או לוקחים מסרק ששיניו גדולות ו'מקרצפין' אותה להוריד את הטיט. הקירוד גורם לחבורה האסורה בשבת משום מלאכת 'חובל', אבל לא הקירצוף. נחלקו הדעות האם גוזרים שלא לעשות קירצוף אטו קירוד.

רבי יהודה לא גוזר בקירצוף מפני שהוא שונה מקירוד, אבל חמץ ומצה עשויים להתחלף לאנשים ולכן הוא גוזר שלא לבדוקו אחרי זמן איסורו. ואילו רבנן סוברים שגם קירוד עשוי להתחלף לאנשים עם קירצוף.

משנה: מדאורייתא חמץ מותר בערב פסח עד סוף השעה השישית, ורבנן גזרו קודם לכן שמא יטעו בשעות. לדעת רבי מאיר - אוכלים חמץ כל חמש שעות, ושורפים בתחילת שעה שישית, מחשש שלא יטעו בשעה שביעית שהיא שישית (אבל אין לחשוש שיטעו בין שביעית לחמישית). לדעת רבי יהודה - יש לחשוש שיטעו בשתי שעות, אמנם רק לגבי אכילה חוששים. ולכן 'תולין' כל חמש כלומר לא אוכלים ולא שורפים אבל מותר בהנאה (להאכיל לבהמה), ושורפין בתחילת שש. עוד אמר רבי יהודה ששתי חלות היו מונחות על גג האיציטבא שבהר הבית שהיו מהוות סימן לעם מתי לאכול, להנות, ולשרוף.

דעה נוספת: דעת רבן גמליאל – בדומה לדעתו של רבי יהודה, אלא שלגבי תרומה מותר לאכול כל שעה חמישית מכיון שאסור להפסיד קודשים כל זמן שאפשר לאוכלם.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

גמרא: הגמרא מביאה משנה שבה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה לגבי טעות של עדים בשעות, הגמרא דנה בדברים עד לדף יב' עמוד ב', ולאחר מכן חוזרת לברר לפי זה את המחלוקת שלהם במשנתנו.

התורה מצווה לחקור את העדים שתהא עדותן מכוונת שנאמר "ודרשת וחקרת והנה אמת נכון".

הבדל בין העדים בתאריך: אם העידו שני עדים על מעשה שקרה באותו יום בשבוע, אלא שיש הבדל ביניהם בתאריך ביום אחד; שאחד מהם אמר שהיה זה בתאריך ב' לחודש והשני אמר בג' לחודש – עדותם קיימת, מפני שאנו אומרים שאחד מהם לא ידע שהחודש הקודם היה מעובר (דהיינו בן ל' יום) ולכן הוסיף יום אחד לתאריך. אבל אם יש הבדל ביניהם של שני ימים לתאריך – עדותן בטלה.

הבדל ביניהם בשעות של היום: אחד אומר שהיה זה בשעה שניה ואחד אומר בשלישית – עדותם קיימת. אבל אחד אומר בשלוש ואחד אומר בחמש - לדעת רבי מאיר עדותן בטלה, ולדעת רבי יהודה עדותן קיימת. ואם אחד אומר בחמש ואחד אומר בשבע – לכולי עלמא עדותן בטלה, בגלל שבחמש השמש נמצאת במזרח ובשבע היא במערב ואי אפשר לטעות בדבר.

אביי מבאר את המחלוקת של רבי מאיר ורבי יהודה: לדעת רבי מאיר אדם אינו עלול לטעות בכלל. והמקרה הראשון של טעות בשעה אחת אינו באמת טעות, מכיון שהמעשה היה בסוף השעה השניה ובכניסת השעה השלישית. אחד דיבר על סוף השעה השניה והשני דיבר על תחילת השלישית. לדעת רבי יהודה אדם עלול לטעות בחצי שעה. והמקרה השני היה באמצע השעה הרביעית, אחד מהם טעה חצי שעה אחורה ואמר שהיה זה בסוף שלשית, ואחד טעה חצי שעה קדימה ואמר שהיה זה בתחילת חמישית.